

zott, s a reál- és technikai iskolák szervezésében sok üdvös kezdeményező javaslatát volt, s ez ügyben rendkívül sok és értékes cikket és röpiratot adott ki, melyek Ausztria közművelődési viszonyainak történetéhez is fontos adalékkul szolgálnak. Külön megjelent főbb

munkái ezek: »Ueber die Integration linearer Differentialgleichungen« (1876), »Aeltere und neuere Methode, lineare Differentialgleichungen durch einfache bestimmte Integrale aufzulösen« (1879) stb. Elhúnyt augusztus 31-ikén.

Közlő LÉNGYEL ISTVÁN.

Társulatunk új oklevele.*

Az újabb időben kiadott díszes társulati oklevél voltaképen nem új, hanem társulatunk legelső oklevelének fotolitografiai úton készült hasonmása, amelynek újra való használásához társulatunk kegyelettel tért vissza a múlt évben, a mikor az ötvenes évek óta használt diplomaminta kövének elkopása következtében újat kellett volna készíttetni, s a szerencsés véletlen egy régi példányt juttatott a titkárság birtokába.

Az újra használt régi oklevélről, melynek köve a szabadságharc zavarai miatt elveszett, a következő érdekes adatokat találjuk társulatunk régi jegyzőkönyveinek lapjain.

A társulat 1843 márczius 14-ikén tartott évnegyedi nagy gyűlése az oklevél szövegezésére s a pecsét jelképeinek elintézésére Schedel (Toldy) Ferencz elnökle alatt Frivaldszky Imre, Tessényi Zsigmond, Pauer Lipót, Flór Ferencz, Török János és Farkas Ferencz tagtársakból álló bizottságot küldött ki, amely magát Kubinyi Ágoston másodelnökkel kiegészítve és Sadler József tanár véleményét is kikérve, 1844 április 23-ikán a következő megállapodásra jutott:

»Az oklevél ívnyi nagyságú, finom, képekre használatni szokott papírra, de

nem réz-, hanem kőmetszettel nyomattassék; mivel ez utóbbi a művészet jelen állásánál sokkal olcsóbban épen olly csinos és sok ezer példányra terjedő művet állithat elő, mint a rézmetszés.

Az alja tájképet, oldalai pedig növényfüzért (arabesk módjára) hazánk növény és állati ritkaságaiból szerkesztendő mutasson; — hogy pedig az ásvány-, vegy- s természettan is képviselve legyenek, az egyik alsó sarkára egy bazalt oszlopokból álló szikla a másikkal barlangnyílást mutató hegy, — az alja közepén pedig egy, könyves szekrényekkel és természet s vegytani készületekkel díszlő lak festessék. A mi a honi ritkaságokat illeti, használhatók volnának: az állatok országából a *zerge*, a *földi kutya*, a *kócsag*, *pelikán*, *veresrigó* és *selyemfarkú* madarak; Frivaldszky úr ajánlatára az *Ablepharus pannonicus* gyík, *Lycaena Jolas*, *Smerinthus Quercus* és *Noctua fovea* pillangók; — *Fulgora pannonica*, *Xylosteus Spinolae*, *Pelecotoma Frivaldszkyi* és *Melolontha orientalis* rovarok. A növények közül Sadler Prof. úr véleménye szerint mint Emblem s egyszersmind déltáji virányt mutatók, *Borostyán* és *olajágak*, melyeken *Convolvulus altheoides* fut el, volnának használhatók, leginkább az alsó közép-kép befogadására; az oldalfüzérekre illenek inkább honi fűvészekre emlékez-

* Válasz a 88. számú kérdésre.

rető és kitünő külsővel díszeskedő következő növények: *Kitaibelia vitifolia*, *Sternbergia colchiciflora*, *Lumniczera nem* valamely faja, s talán *Endlichera*, *Hostea* és *Winterlea* is könnyen helyet találhatna, a hegy oldalát *Vinca herbacea* boríthatná. Megmaradna még a felső üres oldala, melyre talán a felhő közül kitünő napot lehetne alkalmazni.

Mivel pedig a rajz elkészítésére már mult évben megbízott Frivaldszky és Pauer urak alkalmas rajzolókat nem kaphattak, a küldöttség célirányosnak véli, ha nem csak ennek, hanem az egész oklevélnek elkészítése is Liebe Bécsben lakó hazánkfiaira, ki e művészetben jártasságát a most tőle legközelebb készített gazdasági egyesület oklevelében is kimutatta, biztassék.

Ezt a tervezetet az 1844 április 30-ikán tartott közgyűlés elfogadta s a Társulat az oklevelet valószínűleg ez év végétől kezdve használta, legalább erre vallanak az 1844 október 28-ikán tartott választmányi ülés jegyzőkönyvének következő szavai: »Az elnök (Kubinyi Ágoston) jelenti, hogy Liebe 500 oklevelet 420 forintért állítand ki s ezért indítványozá, hogy az oklevélért tagtársainktól bizonyos díj követeltessek, mi is elfogadtatott, az oklevéldíj 5 pengő forintra határozatván.«

A bizottság, mint a fentebbiekből látható »hazánk növény és állati ritkaságaiból« meglehetősen nagy sorozatot jelölt ki, melyből a művész csak egy kis választékra szorítkozhatott, a melyet, nyilván a bizottság botanikus és zoológus tagjainak ajánlatára néhány oly növényvel és állattal gyarapított, melyek a fentebbi lajstromban nincsenek meg, de a melyek a csoportosítás díszességét emelik. Hazánk flórájából a következő négy érdekes növény látható oklevelünkön: 1. a baloldali felső szögletben

az ernyősek (Umbelliferae) családjába tartozó *Smyrnum perfoliatum* Mill., melynek *Kitaibeli* DC. néven megkülönböztetett varietása szórványosan tenyészik hazánk középhegységeinek erdeiben, pl. a Pílisi hegyen. 2. Vele szemben a jobb szögletben látható a rózsaféléknek (Rosaceae) egyik hazánkra jellemző képviselője, a *Waldsteinia geoides* Willd., mely úgy mint az előbbi, szórványosan tenyészik középhegységeink erdeiben, pl. a főváros körül Remete-Mária erdeiben. 3. Alul, bal oldalon a keselyű mellett, hazánk növényvilágának legnevezetesebb speciálitását, a nagyváradi Püspökfürdő hévvizében díszlő tünderrózsát, *Nymphaea thermalis* DC., 4. végre vele szemben, az uhu mellett, a mályvafélék (Malvaceae) családjába tartozó szlavóniai *Kitaibelia vitifolia*-t Willd. ismerjük fel.

A fauna a flóránál sokkal gazdagabban van képviselve, még pedig rendszertani sorrendben — a felsőbb rendűekkel kezdve — a következő állatokkal. 1. *Emlősök*. A baloldali felső szögletben a *Smyrnum* alatt csüng álomba merülve egy denevér; a művész valószínűleg a közönséges hosszúfülű denevért (*Plecotus auritus* L.) akarta megörökíteni, csak hogy füleit kissé rövidre találta szabni. Legalul, bal oldalon egy farkas (*Canis lupus* L.) úgy látszik disznókoponyán csillapítja éhségét; vele szemben, a jobboldali alsó szögletben barna medve (*Ursus arctos* L.) áll mogorván barlangja előtt. A farkastól jobbra eső pusztai tájképen ménest s a mocsárból az erdő felé ügető szarvast (*Cervus elaphus* L.) látunk; e kép füzérkeretének közepén, a délibábos pusztá felett húzódik meg a földi kutya (*Spalax typhlus* Pall.), az a vakandok módjára földalatt élő érdekes vak rágcsáló, mely hazánkon kívül délkeleti Európában honos s nálunk éri el nyugot felé való

elterjedésének végső határát. 2. *Madarak*. A baloldali felső szöglet füzérarabeszkjén egy kis rövidfüllű bagoly terjeszti ki szárnyait, a melyet a rajz szerint egyenlő jogosultsággal tarthatunk erdei (*Asio Otus* L.), mint mocsári (*Asio accipitrinus* Pall.) füles bagolynak. Vele szemben jobb kéz felől büszke sas tekint a magyar címert viselő nap felé; a sast a királysasnak (*Aquila heliaca* Sav.) vagy a szirti sasnak (*A. chrysaetus* L.) tarthatnók, ha a művész fantáziája nem ékesítette volna fejét a heraldikus sasának kontyával. Bal oldalon a tündérrózsza mellett a barátkeselyű (*Vultur monachus* L.), vele szemben az uhu (*Bubo maximus* Flem.) áll őrt, amaz az elnök, ez a titkár aláírása mellett. Felül jobb oldalon a Waldsteinia alatt a függő czinke (*Aegithalus pendulinus* L.) lágy, könnyű fészke himbálódzik, rajta és mellette pedig három fűrgye czinke sürgölődik. Az alföldi tájképen pusztáink struczmadara, a lomha túzok (*Otis tarda* L.) tárja ki neki iramodva hatalmas szárnyait. E képtől jobbra, a duna- vagy tiszamenti tájkép nádasában egy gödény (*Pelecanus onocrotalus* L.) nyeli kényelmesen jól megtöltött zacskójából halász-zsákmányát; vele szemben a nemes kócsag (*Ardea garzetta* L.) áll mélézva; közepett pedig a numidiai szűz daru (*Grus virgo* L.) lépdél s kémleli óvatosan az idegen vidéket; mert ez a kecses termetű madár Afrika lakója s csak nagy ritkán látogat el déli s még ritkábban Közép-Európába. Valamennyire felülről tekint a csér (*Glareola* Briss.); ennek a lilefélék (*Charadriidae*) családjába tartozó délkeleti gázló madárnak, mely hazánkon túl nyugotra csak ritkán téved, egyik faja, az örvös csér (*Glareola pratincola* L.), gyakori az Alföldön, továbbá Hunyad- és Fehérmegyében, főleg széksós tavak közelében; ellenben másik faja, a Pallas csérje

(Gl. Pallasii Br.) hazánkat is csak ritkán látogatja meg. A két faj nagyon hasonlít egymáshoz, s a rajz talán az utóbbit ábrázolja, a melyet Petényi épen az oklevél tervezésének idejében (1841) fedezett fel Tisza-Földváron. 3. A csúszómászókat a kurta kigyó (*Vipera berus* L.) képviseli az alföldi tájkép aljában. 4. *Halaink* közül kettő van a folyammenti tájképen; közülök a nagyobbik a söregtok (*Acipenser stellatus* Pall.), a kisebbik pedig, csonkított orráról ítélve, valószínűleg a fajtok (*Ac. schypa* Gildenst.).

A gerincztelen állatok közül csak a rovarok osztálya van képviselve 2 fedeles szárnyúval vagy bogárral, 5 kifejldött lepkével és 3 hernyóval, végül egy félfedelessel. Valamennyi rovar a két felső szöglet díszítményei között van. A bal szögletdíszítményben levő nagyobb lepke a *Thecophora fovea* Treitsch., mely Buda és Pécs környékéről, továbbá Fiuméből s Istriából ismeretes; e szerint tehát mediterrán faj, mely hazánkban éri el elterjedésének északi határát. Az arabeszk alatt repülő kisebb lepke a *Zygaena cynarae* Esp., délkeleti faj, mely déli Oroszországban az Ural és Altai hegységig terjed, hazánkban pedig a főváros körül éri el elterjedése nyugoti határát. A két lepke között levő fűzagon az európaszerte közönséges *Harpyia vinula* L. nevű éjjeli lepke kalandos termetű hernyója mászik. A másik, a jobb kéz felé eső kacson mászó bunkós szőrű hernyó az *Acronycta Alni* L. nevű éjjeli lepke álczája. A *Zygaenától* kissé jobbra mászó cserebogártermetű bogár az *Anoxia orientalis* Laport.; délkeleti faj, mely az Alföld homokos pusztáin, a főváros körül a Rákoson júniusban gyakori. Az *Anoxia* fölött ugyanazon a kacson, a melyen az *Acronycta* hernyója mászik, ül a félfedelűek tündöklő-kabócza-félék (*Fulgoridae*) családjába tar-

tozó, hazánk több vidékén, így Budapest körül is gyakori *Dictyophora pannonica* Creutz.; kár, hogy a művész e rovarnak a kecsege orrára emlékeztető fejkiszökellését kissé rövidre rajzolta, úgy hogy rajza inkább megegyezik a D. europaeával, mint a pannonicával. A jobboldali szögletdíszítménynek a címeres Nap felé hajló kacsán a közönséges fecskefarkú (*Papilio Machaon* L.), vagy a kardos pillangó (*P. Podalirius* L.) kitölt szarvú hernyója mászik. Mellette, kissé jobbra, összecsapott szárnyakkal pihen a *Libythea Celtis* Esp.; ez a szép pillangó szintén délkeleti faj, mely hazánkban csupán a Bánságból ismeretes, a hol Orsova vidékén az Allion hegység aljasaiban s főleg Kazán mellett a Széchenyi-úton fordul elő nagy bőségben. Valamivel alább a füzér-arabeszk alatt repül a *Lycaena Jolas* Ochs.; ezt

a kis élénk kék színű pillangót 1816-ban K ó y T ó b i á s fedezte fel a budai Farkasvölgyben; azóta tudjuk, hogy elterjedése keleten egész Kis-Ázsiáig, nyugaton déli Franciaországig, északon pedig Bécsig terjed. A *Lycaena* fölött s a sastól balra a füzér-arabeszk közepe táján repül a *Smerinthus Quercus* Syst. W. nevű nagy zúgó lepke, mely hazánk tölgyeseiben, pl. a budaiakban is gyakori s hazánkon kívül csak itt-ott szórványosan él Dél-Európában. Ugyanezen a kacson, a melyen a fecskefarkú pillangó hernyója mászik, a figyelmes szemlélő még egy meglapult czinczért fedezhet fel; ez a ritka rovar a *Xylosteus Spinolae* Friv., melyet F r i v a l d s z k y I m r e a bánsági hegyekben fedezett fel, s a mely hazánkon kívül még csak Ruméliából ismeretes.

E. G.

TÁRSULATI ÜGYEK.

A Királyi Magyar Természettudományi Társulat elnöksége a választmány nevében mély fájdalommal jelenti, hogy

CZÓGLER ALAJOS

reáliskolai tanár, a Társulat választmányi tagja és buzgó munkása 1893 november 22-ikén elhunyt.

Nem a hivatalos kötelesség, hanem a benső fájdalom szava e jelentésünk, midőn olyan társunk haláláról kell megemlékeznünk, a kit férfikora legjavában, az élet munkanapjának delén vesztettünk el; a kiből avatott tudóst, fáradhatatlan munkást, lelkiismeretes bűvárt, egyenes jellemű férfit gyászolunk. »A fizika története életrajzokban«, »A mágnesség és elektromosság«, »Fizikai egységek« Társulatunk kiadásában megjelent dolgozatai fennen hirdetik munkásságát és alaposságát. Társulatunk számára készülő munkája közben törte meg a szenvedés s ragadta el a kérlelhetetlen végzet.

LEGYEN EMLÉKE ÁLDOTT.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.